

El camí del llarg retorn

Una dona camina enmig de la runa d'allò que havia estat casa seva, al poble de Tepecik, destruït per l'exèrcit turc.

Més de 300 soldats turcs, amb el suport de tancs i helicòpters, van encerclar el 14 de maig de 1994 el poble kurd d'Arikli, on vivien un centenar de famílies. El responsable de l'operació militar va ordenar que tots els habitants es reunissin davant l'esplanada de l'escola. "Ens va dir que teníem només uns minuts per anar a casa, agafar les pertinences i abandonar el poble, però mentre deia això, vam veure com algunes cases començaven a cremar. Només uns quants habitants van poder salvar algunes coses", recorden Huseyn i Emis, una parella d'avis que van haver de fugir d'Arikli amb els seus deu fills. El mateix dia de l'evacuació del poble, entre el pànic i el caos que s'hi va crear, tres veïns van ser assassinats i catorze més

Tres milions i mig de kurds van ser evacuats dels seus pobles per l'exèrcit turc entre 1987 i 1999. D'aleshores ençà, malviuen a les grans ciutats esperant que es resolgui el conflicte, cosa que els permetria de tornar a viure a les cases i tornar a treballar als camps d'on van ser expulsats.

van desaparèixer per sempre; Huseyn està convençut que els soldats se'ls van emportar.

Vuit anys abans de l'evacuació, el 1986, l'exèrcit turc ja havia visitat el poble i havia proposat als habitants que s'integressin al cos paramilitar

conegut com a *protectors de les viles*. Aquest cos el va crear el govern turc per integrar part de la població kurda en la lluita contra el PKK (el Partit dels Treballadors del Kurdistan). Se-fika Gürbüz, de la branca d'Istanbul de l'organització Goç-Der, que dona

suport als evacuats, explica que els anys 90 uns 52.000 homes formaven part dels *protectors de les viles*. La resposta de la gent d'Arikli va ser negativa. Durant els anys següents, en moltes més ocasions els militars van visitar el poble, i acusaven els habitants d'ajudar la guerrilla. "Trenta nois i noies del poble s'havien unit al PKK —recorda Huseyn—, i els soldats venien a demanar on eren, molestaven les seves famílies." Després de l'evacuació el 1994, molts més joves s'uniren a la guerrilla.

Pràctica habitual. Buidar els pobles kurds va ser una pràctica habitual de l'exèrcit turc entre 1987 i 1999. L'organització Goç-Der assegura que més de 4.000 pobles a les províncies del Kurdistan dins de Turquia van haver de viure aquesta situació, fet que va originar una migració de tres milions i mig de persones. A la província on és situat Arikli, anomenada Lice, 57 dels 60 nuclis de població van ser evacuats. Els altres tres es van salvar perquè en dos s'hi van instal·lar bases de l'exèrcit i només un es va unir als *protectors de les viles* per evitar l'expulsió. La destinació dels habitants dels pobles evacuats va ser les grans ciutats kurdes, com ara Diyarbakir, i algunes de turques com Istanbul, Adana o Ankara. El trasllat de milers de persones del camp a les ciutats va portar dificultats d'habitatge i de feina, a més de problemes culturals per als qui van marxar a les metròpolis turques. Una de les conseqüències més negatives de la migració l'han soferta les dones, que si al camp gaudien d'una gran autonomia perquè treballaven la terra i cuidaven el bestiar, a les ciutats no tenen feina. A més, com que moltes no saben parlar turc, no poden participar de la vida pública ni ser autònomes.

Avui, el poble d'Arikli encara presenta una imatge desoladora. La major part de cases hi continuen deriuïdes, només algunes parets s'hi mantenen dretes. Però hi ha vint famílies que el 2003 van decidir de tornar-hi per treballar la terra, ja que havien conservat alguns camps i a la ciutat no havien trobat cap manera estable de guanyar-se la vida. Mehmet Korkut fa d'alcalde del llogarret i és un dels qui hi va tornar el 2003.

"Les mines causen un mort cada setmana"

Dursum Özdoğan, responsable a Diyarbakir de Goç-Der, organització de suport als pobles evacuats

Des de 2004 les famílies kurdes que durant els anys 90 van ser evacuades dels seus pobles poden reclamar una indemnització al govern turc per poder tornar a casa seva. Però el procés de reclamació i els diners que ofereix Ankara no satisfan la major part d'habitants que volen tornar als pobles d'on van ser expulsats.

—En quina situació es troba el procés compensació perquè les famílies kurdes puguin tornar als seus pobles?

—Ja hi ha 250.000 famílies de tot Turquia que han presentat una petició d'indemnització. El govern diu que de mitjana indemnitzarà amb 10.000 euros cada una d'aquestes famílies. Però amb aquesta quantitat no n'hi ha prou, perquè no té en compte que les famílies, aquests anys, han hagut de pagar un lloguer, no han pogut treballar la terra, els han cremat la casa, les terres també, els han mort el bestiar... A més, no es pot oblidar que les famílies kurdes són extenses

i viuen juntes. De manera que és habitual que en una casa hi visquin més de vint persones. Per tant, 10.000 euros no arriben enlloc.

—Com s'ho fa el govern, per decidir la quantitat per a cada família?

—Quan una família reclama, el govern crea una comissió que va al poble per veure com estan de malmeses les pertinences. Hi ha casos, per exemple, en què l'informe diu que la casa no és adequada perquè hi visquin persones, sinó animals, i d'aquesta manera no paguen tant. La llei diu que s'ha de donar resposta a les peticions d'indemnització en un termini màxim de dos anys, però ja s'ha superat aquest termini i el governador de Diyarbakir només ha respost el 20% de les reclamacions. A tot arreu van molt lents. Un advocat que porta casos de gent de Mardin va preguntar al governador de la seva província per què no anava més de presa, i li va respondre: "Perquè són gent del PKK, que no van voler col-

Explica que la vida al poble és molt difícil perquè la carretera que hi porta no és asfaltada, no hi ha electricitat ni han canalitzat aigua potable fins a la població. Ankara diu que ho resoldrà, però encara no ha fet res. També hi ha un altre problema: d'ençà de l'evacuació no hi ha escola, i algunes famílies no hi volen tornar fins que els fills no hi puguin anar a classe; el govern diu que no pot fer-hi una escola si no hi ha alumnes. A més de les dificultats per a reconstruir el poble, Korkut assegura que "molts no hi volen tornar per por; així doncs, encara que construeixin les infraestructures necessàries, la majoria no hi tornaran fins que ho hi hagi pau".

Pla de retorn. El 2004, 8.000 persones que havien estat evacuades dels

seus pobles els anys 90 van presentar una denúncia a la Cort Europea dels Drets Humans. En aquell moment, Turquia negociava amb la Unió Europea per esdevenir-ne estat membre, i les queixes d'Estrasburg van tenir una conseqüència positiva per a la població kurda: una de les condicions que va posar el tribunal europeu per avançar en el procés d'adhesió va ser que Turquia resolgués la situació dels milions d'habitants evacuats per l'exèrcit dels pobles kurds, evacuacions que l'any 1997 el govern mateix havia reconegut. Així doncs, Ankara va aprovar la llei de Compensació, que atorga una quantitat determinada a cada família per poder retornar al seu poble. El problema és que les organitzacions kurdes consideren que amb els diners que ofereix el govern

laborar amb l'estat, i no volem donar diners a gent del PKK.”

—**Quines condicions hi ha d'haver perquè els habitants dels pobles evacuats puguin tornar a casa?**

—Hi ha cinc condicions que cal resoldre si no volem que el problema continuï. D'entrada, s'ha de resoldre el conflicte a la nostra àrea perquè els habitants puguin tornar amb seguretat i tranquil·litat. En segon lloc, no podem oblidar que actualment hi ha 90.000 *protectors de les vi-*

les; això és un problema per a la gent que vol tornar als pobles, perquè viuen a les seves cases, treballen les seves terres, s'han quedat el seu bestiar... Així doncs, aquest cos ha de desaparèixer. Un altre problema és que encara hi ha mines a molts camps. Una dada que mostra la gravetat del problema és que cada setmana mor aproximadament una persona per culpa de les mines. En quart lloc, com que l'evacuació dels pobles va significar la destrucció total, per tornar-hi les cases i els pobles sencers s'han de restaurar, i s'hi ha de portar l'electricitat, escoles, hospitals, aigua, centres d'atenció mèdica... perquè la gent hi pugui viure amb totes les necessitats garantides. Finalment, si el con-

flicte no s'atura, el problema continuarà; és a dir, que han de trobar una solució al problema dels kurds, el govern ha d'escollar les associacions civils, ha d'obrir un diàleg per eliminar les armes, per posar fi el conflicte.

—**Quina ha estat l'actuació del govern en aquest aspecte?**

—Si hi ha un govern democràtic que ho vulgui resoldre és fàcil, hi ha solució, però el govern no mostra que ho vulgui resoldre. Per exemple, hi ha una nova àrea especial a la frontera on no es pot accedir: són les tres províncies de Hakari, Shurak i Siirt. Això podria representar més evacuacions de pobles.

no n'hi ha prou per a refer la vida als pobles.

Els habitants de Tepecik formen part dels milions d'evacuats i són dels qui van presentar la denúncia a Europa el 2004. Galip Alacuk, un home d'uns 45 anys que actualment viu a Diyarbakir, explica que ells no han tornat perquè no els sembla adequada la compensació que els ofereix el govern turc. A més, considera que la llei és només un maquillatge amb vista a la Unió Europea i ells no volen entrar en aquest joc. Per això s'esperaran: “Nosaltres voldríem tornar, és casa nostra, però primer cal que s'acabi el conflicte i es resolgui el problema que pateix el poble kurd; si no, correm el risc que ens tornin a evacuar o que ens agredeixin els milers de *protectors de les viles* que encara són actius.”

La història es repeteix al llarg dels pobles kurds. Nesim Ertugrol vivia amb la seva família a Qerehemz, un poble de 80 cases. Tenia uns 30 anys i ja n'era l'imam. Va ser a principi de 1993 quan els van evacuar. Recorda que l'exèrcit ja els havia dit diverses vegades que havien de marxar i ells no havien fet cas de l'ordre, però un matí els soldats hi van entrar disparant contra tothom. Al seu germà petit, que estudiava a la universitat d'Ankara però que era de visita al poble, el van ferir. Els responsables militars van ordenar als seus pares que anessin a veure el seu fill malferit, i un cop el tenien davant el van matar d'un tret al cap. Nesim Ertugrol va fugir com la resta de vilatans, però ell va anar a parar a un altre poblet anomenat Basqe on el van enviar a fer d'imam. A Bas-

qe reunia els habitants a la mesquita i els explicava quins eren els drets del poble kurd i els motius pels quals lluitava el PKK. L'exèrcit el va arrestar i va passar quatre anys a la presó. En sortir ja no el van deixar tornar a cap mesquita i actualment fa de venedor ambulat. “És clar que vull tornar a Qerehemz —s'exclama—, però no ho faré fins que no hi hagi una veritable democràcia, fins que l'exèrcit no asseguri que complirà allò que li dicti el Parlament.” Ertugrol té esperances en els nous diputats que ha obtingut el moviment d'alliberament kurd, perquè està convençut que treballaran per la pau, tot i que reconeix que no els serà fàcil d'aconseguir millores per a la població kurda, i que el retorn de la majoria d'evacuats als 4.000 pobles kurds no podrà ser immediat.

